

ДЖЕРЕЛА ПАМ'ЯТІ

Історія подібна до космосу, в якому функціонують множинні галактики політичних систем і складні переплетіння людських доль. Український митець світової слави Олександр Довженко писав: "Сучасне завжди на дорозі з минулого в майбутнє". Пізнання минулого дає потужні імпульси для усвідомлення цілісності та спадкоємності національної пам'яті. У цьому контексті спогади людей, котрим випало бути очевидцями і безпосередніми учасниками знакових історичних зламів українського буття, розчищають шлях до пізнання тих подій і фактів, які з причин політичної кон'юнктури та ідеологічної заангажованості були витіснені на маргінес або ж вилучені з національної історичної моделі.

Видається, що саме до таких належить мемуарна спадщина Наталії Негребецької, активної учасниці національно-визвольних змагань першої половини ХХ століття. Її доля тісно пов'язана з Рівним, у якому вона народилася, здобувала освіту та відкривала нелегкі життєві університети. Хоча згодом обставини закинули Наталю Негребецьку далеко від рідної Волині, той зворушливо-поетичний образ міста дитинства, який відтворила вона у своїх спогадах, дозволяє стверджувати, що Рівне стало її духовною батьківщиною, сформувало світогляд і громадянську позицію. Авторка прагне реконструювати суспільну атмосферу рідного міста періоду між двома світовими війнами, окреслити портрети відомих діячів української інтелігенції, її зусилля ствердити національну самотождність. Прикметно, що доля родини Негребецьких постає на тлі національних змагань українства як невід'ємна складова колективних зусиль до свободи та незалежності.

Для історії Рівного окреслення життєвих доріг сімейства Негребецьких є ще одною сторінкою у відкритті величезного материка духовної посвяти й жертвовності. Варто, бодай пунктирно, означити родовід авторки. Батько Наталії Негребецької - Микола Негребецький - служив у війську Симона Петлюри, за часів польської окупації - активний учасник українського підпілля, член Організації Українських Націоналістів, неодноразово арештовувався польською та советською владою. Двічі відбував заслання в концентраційних советських таборах, у яких зазнав фізичного каліцтва. Після закінчення термінів, уже в часи хрущовської відлиги не був реабілітований, навпаки опинився поза законом, йому не виплачували навіть пенсії. Як зазначає авторка, "безпаспортний інвалід, безрукий, паралізований, позбавлений державою будь-яких засобів до існування, Микола Не-

гребецький помер у 1969 році у Тучині". Тоталітарний режим начоно продемонстрував відсутність реальних проявів гуманізму до політичних опонентів. Бабуся Наталії Негребецької була однією з засновниць Союзу українок у Рівному, а мама брала участь у його діяльності. Знаменним видається той факт, що в помешканні тітки Наталії Негребецької Катерини Ковальчук за часів фашистської окупації жив Улас Самчук. Авторка згадує, що саме в цьому будинку на вулиці Тополевій, 21 бували Олена Теліга, Олег Ольжич та інші відомі діячі українського руху. Таким чином кризь історію родини окреслюються духовні координати Рівного, його суспільно-культурне буття у вирі історичних випробувань. Доля авторки є вагомим штрихом до життєпису цілого покоління, колективний портрет якого ще чекає свого дослідника. Але події та факти з особистої біографії спонукають до роздумів про механізми функціонування репресивної машини тоталітаризму, його наслідки для суспільної свідомості. Наталія Негребецька повертає з забуття імена членів української

молодіжної націоналістичної організації, учнів старших класів рівненських шкіл № 1 та № 2. Саме вони у повоєнні роки допомагали українським повстанцям, передаючи медикаменти, бинти, продукти, поширювали листівки антисоветського змісту. Пам'ять авторки зберігає чимало присутніх фактів, які творять колективний образ наймолодшої генерації української інтелігенції, що перейняла естафету боротьби з рук батьків. Розповіді про непрості долі хлопців та дівчат, які вступили у нерівне протистояння з сильним і підступним ворогом, допоможуть більш адекватно відтворити суспільно-політичну атмосферу міста кінця 1940-х років і послужать вагомим доповненням до історії молодіжного руху.

Про ті переслідування та випробування, яких зазнала сама Наталія Негребецька, вона розповідає з почуттям власної гідності та намаганням донести до нащадків правду про злочини тоталітарного режиму. Через влучні деталі авторці вдалося відтворити абсурдну систему перевиховання "по-советськи". Наприклад, колгосп у Північному Казахстані, в якому працювали сім'ї рівненських спецпереселенців, мав назву "Наталка-Полтавка". Трагіфарсова спрямованість такої "національної самотождності" виявляє бутафорну настанову колоніальної педагогіки, стирання меж фіктивної та справжньої реальності. Попри чітку диференціацію суспільних акцентів, відчутний жіночий голос, який вносить корективи при відтворенні часопростору несвободи та насильства. Прозоро проступають дискримінаційні моделі советського режиму з виразною настановою на інструменталізацію жінки. Незважаючи на драматичне наповнення особистого досвіду, читач не відчує у розповідях Наталії Негребецької затаєної образи на долю чи бажання виставити напоказ власні заслуги. І в цьому - особлива привабливість і неповторність своєї публічної сповіді, кризь рядки якої проступає зцілююча сила катарсису... тому спогади рівнянки випромінюють стільки світла, творчої енергії, любові, якої вистачить не на одне покоління. Сподіваюсь, що той духовний міст, споруджений авторкою з минулого в майбутнє, стане надійною опорою для нащадків.

Ірина ЗАХАРЧУК